

ИКОНОМИЧЕСКИ ВРЪЗКИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ С КИТАЙСКАТА НАРОДНА РЕПУБЛИКА

Илиян Матеев

ECONOMIC RELATIONS OF THE EUROPEAN UNION WITH THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA

Illyan Mateev

Abstract: *This article analyses the development of economic relations between the European Union and People's Republic of China since the middle of 1970s.*

Keywords: *European Union, China, Economic Relations*

Първите дипломатически връзки между Европейския съюз и Китайската народна република са установени година и четири месеца преди смъртта на Мао Дзъдун, на 6 май 1975 г., когато заместник-председателят на Европейската комисия по това време Кристофър Сомс посещава Пекин, където провежда преговори с представители на китайското ръководство за установяване на официални контакти между ЕИО и КНР. В резултат на тази среща на 16 септември същата година ЕИО и КНР подписват споразумение за установяване на дипломатически отношения. През април 1978 г. двете страни сключват търговско споразумение, след което е създадена Съвместна комисия ЕИО-КНР. За ЕИО това е първото споразумение със социалистическа страна.

През декември 1978 г. е проведен Третият пленум на XI конгрес на Китайската комунистическа партия, на който е разработен теоретичният модел за провеждане на икономическа реформа. За пръв път след смъртта на Мао Дзъдун в китайското общество се прави опит за либерализиране на политико-икономическата система и започват открити дискусии относно реструктурирането на китайското стопанство. Водеща роля в този процес играе Дън Сяопин. Той набелязва основните положения на бъдещата реформа, която в началото започва с преустройство на селското стопанство. Това включва въвеждането на акордна система през септември 1980 г.¹, както и намаляване на влиянието, и постепенно разформиране

¹ Wu, Jinglian, "Understanding and Interpreting Chinese Economic Reform", Thomson South-Western, Singapore, 2005, p. 64.

на народните (селските) комуни.² Дън Сяопин използва идеите на редица китайски учени, обвинявани по времето на Мао в ревизионизъм. Най-именит сред тях е Гу Джун (1915 – 1974 г.), работещ по това време в Икономическия институт на Китайската академия на науките. Той е първият, който още през 1956 г. предлага на Китай пазарния модел на развитие.³

Постепенно Китай започва да отстъпва от принципите на плановата, командно-административна икономика и да прилага тези на пазарното стопанство. Основна цел на реформата става създаването на социалистическа пазарна икономика.

След приемането през 1979 г. на Закон за съвместните предприятия, провинциите Гуандун и Фудзиен приемат специални мерки, чрез които да се възползват от географската си близост до Хонконг и Макао, като през 1980 г. се създават четири специални икономически зони – Шънджън, Джухай, Шантоу и Сямън (Амой).

Важна дата за реформата е 4 декември 1982 г., когато е приет чл. 32 от Конституцията на КНР, позволяващ създаването на т. н. „особени икономически райони“. Такъв статут получават Тиендзин, Циндао, Далян, Янтай, Лянюнган, Цинхуандао, Шанхай, Нантун, Нинбо, Венджоу, Фуджоу, Гуанджоу (Кантон), Джандзян и Бейхай.⁴

По това време Китайската народна република започва активно да работи в посока към привличане на чуждестранни инвестиции, като погледът ѝ е насочен предимно към САЩ, Япония и ЕИО.

През 1985 г. ЕИО и КНР подписват **Споразумение за търговия и икономическо сътрудничество**, а през май 1988 г., в Пекин е открито посолство на ЕИО. Две години преди това – през 1983 г., ЕИО и КНР приемат своята първа програма за научно-техническо сътрудничество.

През пролетта на 1989 г. двустранните отношения са „замразени“, но през октомври 1990 г. министрите на външните работи на страните-членки на ЕИО взимат решение те постепенно да бъдат възобновени. Важна роля за преразглеждането на отношенията с КНР изиграват очевидните успехи на икономическата реформа на Дън Сяопин, както и крахът на комунизма в Източна и Централна Европа през втората половина на 1989 г.^{5, 6}

² Drover G., Johnson G., J. Tao Lai Po-Wah, Regionalism and Subregionalism in East Asia: The Dynamics of China, Nova Scotia Science Publishers Inc., 2000, p. 102.

³ Пак там, p. 38.

⁴ Wu, Jinglian, „Understanding and Interpreting Chinese Economic Reform“, Thomson South-Western, Singapore, 2005, p. 66.

⁵ Ravi, S., Rutten, M., Goh, B.-L., Asia in Europe, Europe in Asia, ISEAS, Singapore, 2004, pp. 15 – 36.

⁶ https://ec.europa.eu/environment/efe/themes/international-issues/europe-and-china-40-years-working-together_bg

Основният поток от чуждестранни инвестиции през 90-те години навлиза в КНР предимно чрез т. н. „офшорки“ (основно от Вирджинските и Каймановите острови), САЩ, Япония и четирите „тигъра“ (Хонконг, Тайван, Република Корея и Сингапур). Най-големите европейски инвеститори – Германия и Великобритания заемат едва девето и десето място в групата на 10-те най-големи чуждестранните инвеститори в Китай. Трябва да се има предвид, че произходът на капиталите, идващи от „офшорките“, е предимно китайски, независимо дали с произход от „Континентален Китай“, или от голямата и силна китайска диаспора в Югоизточна Азия. Смята се, че над 80 % от инвестирания в КНР капитал не е собственост на „сериозни инвеститори“ от САЩ, Япония и ЕС, а на китайци от Хонконг, Макао, Тайван, Сингапур, Тайланд, Малайзия, Индонезия, Филипините и др.

През 90-те години ръководителите на ЕС усещат, че през ХХІ век икономическото и политическото влияние на Изтока ще нараства и формулират т. н. „**Нова стратегия за Азия**“. В резултат на нея през март 1996 г. в Банкок е проведена първата среща на високо равнище „**Азия–Европа**“ (**Asia-Europe Meeting – ASEM**), в която освен лидерите на седемте тогавашни страни-членки на АСЕАН (Сингапур, Малайзия, Индонезия, Тайланд, Филипините, Бруней и Виетнам) и държавите-членки на ЕС – 15, са поканени да участват и представители на Китай, Япония, и Република Корея. Тогава се заражда идеята за организирането на срещи „ЕС-Китай“, „ЕС-Япония“ и „ЕС-Република Корея“.⁷

Първата среща **ЕС-Китай** е организирана след Втората среща „Азия–Европа“, проведена на 3–4 април 1998 г. в Лондон и става традиционна, като започна да се провежда ежегодно – последната 19-та среща се проведе на 1 и 2 юни 2017 г. в Брюксел. Тя бе на най-високо равнище като от страна на ЕС участваха президентът на Европейската комисия Жан-Клод Юнкер и председателят на Европейския съвет Доналд Туск, а от страна на КНР – министър-председателят Ли Къцян.⁸

От средата на 90-те години започнаха значително да се увеличават инвестициите от страни-членки на ЕС, който до известна степен се превърна за Китай в по-предпочитан партньор от САЩ и Япония. Причината се корени в по-лесния достъп до модерни технологии и по-слабото геополитическо влияние на тези страни в Източна Азия (с изключение на Велико-

⁷ https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/8496/EU-ASEM%20Summits%201996%20-%202016

⁸ <https://europeansting.com/2017/06/08/19th-eu-china-summit-a-historical-advance-in-the-chino-european-rapprochement/>

британия). Наред с Германия и Великобритания, сериозни инвестиции в КНР направиха Франция, Италия, Нидерландия, Белгия и др.⁹

Интересът на бизнесмените от страни-членки на ЕС към КНР през 90-те години се дължеше не само на възможностите за използване на многобройна и евтина работна сила, но и китайските икономически успехи през 80-те и 90-те години, които доведоха до огромен скок в потреблението.

Въпреки многобройните статии на видни американски, британски и др. икономисти и бизнесмени, предричащи в анализите си скорошно спукване на „китайският балон“, китайската икономика продължи шеметния си възход и в началото на XXI век.

Световноизвестният американски политолог Збигнев Бжежински признава китайските икономически успехи, пишейки следното: „Като се имат предвид показателите на Китай от последно време, както и неговите исторически постижения, би било прибързано да се допусне, че китайската икономика може внезапно да спре да се развива. През 1995 г. някои известни американски икономисти дори прогнозираха, че към 2010 г. Китай може да се окаже в същата тежка ситуация, в която попадна Съветският съюз трийсет години преди това, след фантазмагоричните си претенции от 60-те години, че към 1980 г. страната ще надмине Америка по икономическа мощ. Към настоящия момент е очевидно дори за най-големите скептици, че китайският икономически подем е реален и че Китай има всички шансове да продължи устремно напред, макар и при намаляващи годишни темпове.“¹⁰

Ако през 1978 г. БВП на Китай беше само 43 млрд. щатски долара, през 1998 г. той надхвърли 1 трилион, през 2005 г. – 2 трилиона, през 2007 г. – 3 трилиона, през 2008 г. – 4 трилиона, през 2009 г. достигна почти 5 трилиона, а през 2011 г. надмина 7 трилиона щатски долара.¹¹

Така по обем на номиналния БВП Китай изпревари през последните две десетилетия всички страни-членки на Г-7/8, освен САЩ; през 1993 г. – Руската федерация, през 1995 г. – Канада, през 2000 г. – Италия, през 2005 г. – Франция, през 2006 г. – Великобритания, през 2007 г. – Германия, а през 2010 г. и Япония.

През 2016 г. номиналният БВП на КНР бе на стойност 11.20 трилиона щатски долара, докато този на САЩ възлизаше на 18.57 трилиона щатски

⁹ Donald St.H.& Benewick R. “The State of China Atlas”, University of California Press, Berkeley, 2005, p. 108.

¹⁰ Бжежински, Зб. „Стратегическата визия: Америка и кризата на глобалната сила“, изд. „Обсидиан“, С., 2012, стр. 233, 236.

¹¹ World Development Indicators database, World Bank, 9 July 2012.

долара. Номиналният БВП на 3-та световна икономика – Япония, бе 4.94 трилиона щатски долара.¹²

На 15 май 2001 г. Европейската комисия прие документ под наименованието „**Стратегия на ЕС по отношение на КНР**“, а на 11 декември 2001 г. приветства приемането на КНР в Световната търговска организация, което стана след 15-годишни трудни преговори. Приемането на Китай бе историческа стъпка за СТО, защото тя се увеличи с 1.3 млрд. души и се превърна в реална глобална организация. Либерализирането на търговията на ЕС с КНР бе положително събитие, но то доведе и до някои негативни последици за ЕС, тъй като на неговата територия започнаха свободно да навлизат много по-евтини от произвежданите в Европа стоки. Това доведе до прехвърляне на предприятия в развиващите се страни заради по-ниската цена на труда и деиндустрализацията на някои региони на ЕС.¹³

Значителен проблем в отношенията между ЕС и Китай преди приемането на последния в СТО бе и този за опазването на интелектуалната собственост, тъй като през 80-те и 90-те години европейският пазар бе зает с фалшиви китайски стоки. През последните 15-на години този проблем не бе напълно премахнат, но бяха постигнати известни успехи при решаването му.¹⁴

Във връзка с подписването през 2003 г. на **Споразумение за стратегическо партньорство между ЕС и КНР** през октомври същата година Министерството на външните работи на КНР за пръв път публикува официален документ, посветен на отношенията с ЕС. Въпреки че в него се споменава за „исторически и културни различия, различни политически системи и съществуващи разногласия по някои въпроси“, като цяло документът отчиташе положителното развитие и успехите в сътрудничеството между ЕС и КНР.¹⁵

Значителна роля за задълбочаването на връзките между ЕС и КНР имаше посещението на министър-председателя на КНР Уън Дзябао в Брюксел през май 2004 г., където той се среща с председателя на Европейската комисия Романо Проди. По време на визитата бе подновено подписаното през 1998 г. Споразумение за сътрудничество в сферите на науката и технологиите, чиято основна цел бе разширяването на връзките между европейските и китайските научно-изследователски институти, университети, както и индивидуални изследователи, със средства от бю-

¹² http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?year_high_desc=true

¹³ www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/china_e.htm

¹⁴ www.ipkey.org/en/

¹⁵ www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/zzjg_663340/xos_664404/

джета на ЕС.¹⁶ От своя страна КНР финансира около 230–240 млн. евро в европейския проект за спътникова система за навигация „Галилей“¹⁷ и сътрудничи с Рамковата програма на ЕС за развитие на научните изследвания, технологичното развитие и иновациите „Хоризонт 2020“.¹⁸

Особен пример за развитието на технологичното сътрудничество между ЕС и КНР бе откриването през 2009 г. на завод на „Ербъс“ в един от четирите градове-провинции на КНР – Тиендзин¹⁹, където се сглобяват самолети от фамилията „Ербъс 320“. Това е първият завод на „Ербъс“ извън ЕС (основните заводи на компанията се намират в Тулуза, където е т. н. „завод-майка“ и Хамбург). Вторият бе построен в Мобил, щата Алабама, САЩ, като първият самолет в него бе сглобен през април 2016 г.²⁰ До голяма степен заслуга за построяването на завода имаше и съперничеството между „Боинг“ и „Ербъс“ за надмощие на авиационния пазар.

„Боинг“ отвърна на „Ербъс“, като по време на посещението на китайския президент Си Дзинпин, през септември 2015 г., в основния завод на компанията, намиращ се в Евърет край Сиатъл, бе направено предложение за откриване на предприятие в КНР. То обаче бе посрещнато критично както от страна на профсъюзите, така и от кандидата за президент Доналд Тръмп, който е критик на износа на производствени мощности извън САЩ.²¹

Друг важен пример за силните връзки в научно-техническата област е сътрудничеството в ядрената енергетика. Към началото на 2017 г. в КНР действат 37 ядрени реактора, разположени в 14 АЕЦ (само пет години по-рано – през 2012 г., страната разполагаше с 15 действащи ядрени реактора, намиращи се в 4 АЕЦ, както и 25 атомни реактора в строеж).²²

Втората действаща АЕЦ в Китай – намиращата се край залива Дайа в провинция Гуандун (северно от Хонконг) „Дайа бей“, е построена от френската компания „Фраматом“. Първият ѝ реактор влиза в експлоатация през 1987 г., а вторият – през 1993 г.^{23, 24} През 2002 г. влязоха в

¹⁶ <https://publications.parliament.uk/pa/ld200910/ldselect/lddeucom/76/76we03.htm>

¹⁷ <http://galileo-nav.com/>

¹⁸ <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/>

¹⁹ Останалите три градове-провинции са Пекин, Шанхай и Чунцин.

²⁰ www.aircraft.airbus.com/aircraftfamilies/passengeraircraft/a320family/

²¹ www.bbc.com/news/business-34344067

²² www-pub.iaea.org/MTCD/Publications/PDF/RDS_2-37_web.pdf

²³ През 2001 г. създава консорциум със „Сименс“, наречен „Арева“, като акциите са разпределени в съотношение 66/34. През 2009 г. „Сименс“, обаче решава да се откаже от атомния си бизнес и през 2011 г. продава акциите си в „Арева“ на „Фраматом“.

²⁴ Първата действаща АЕЦ в КНР е „Циншан“, която се намира в провинция Джъдзян, на около 100 км югозападно от Шанхай. Нейният първи реактор влиза в експлоатация през 1991 г.

експлоатация произведените от „Арева“ два реактора на намиращата се северно от Хонконг АЕЦ „Линг Ао“, а до края на 2017 г. се очаква да влезе в експлоатация АЕЦ „Тайшан“, чиито два реактора също са произведени от „Арева“.²⁵ Използвайки технология на „Арева“, китайската компания „Донгфанг илектрик“ е произвела и въвела в експлоатация общо 23 реактора в АЕЦ „Линг Ао“ (през 2010 и 2011 г.), АЕЦ „Нинде“ (работи от 2012 г.), АЕЦ „Фанцзяншан“ (работи от 2014 г.), АЕЦ „Фанченган“ (работи от 2015 г.), АЕЦ „Фуцин“ (работи от 2014 г.), АЕЦ „Хунянхе“ (работи от 2013 г.) и АЕЦ „Яндзян“ (работи от 2013 г.). Очаква се още седем реактора на „Донгфанг илектрик“ да заработят до 2020 г.²⁶

Данните показват, че дейността на европейската „Арева“ (компанията е регистрирана във Франция) изпреварва в КНР и другите световни лидери: руската в областта ядрената енергетика – „Атомекспортстрой“ (два действащи реактора в АЕЦ „Тянуан“; още два пред пускане)²⁷ и американската „Уестингхауз“ (строи два реактора в АЕЦ „Санмен“ и два реактора в АЕЦ „Хайян“).²⁸

Докато през 80-те и 90-те години на XX век КНР бе предимно приемник на инвестиции от ЕС, то в началото на XXI се появи тенденция за инвестиране на китайски капитали в ЕС. През 2007 г. бе създаден фондът „**Чайна инвестмънт корпорейшън**“ за инвестиции в чуждестранни компании на част от огромните валутни резерви на КНР. Трудностите, през които преминаваше през 2008 и 2009 г. Европа заради световната финансова криза, я превърнаха в един от най-привлекателните пазари за китайците, тъй като се създадоха възможности за изкупуване на предприятия, на сравнително ниска цена. Планирано е до 2020 г. фондът да закупи активи на стойност от 250 – 500 млрд. щ.д., като тези инвестиции ще представляват около 25 % от общите китайски инвестиции зад граница и ще разнообразят китайските валутни резерви, чрез влягането им в по-доходоносни активи. Китайското правителство насърчава местните компании да засилват присъствието си в чужбина, за да станат по-конкурентноспособни, закупувайки европейска технология, марки и производства от висок клас.²⁹

През октомври 2012 г. ЕС и КНР се споразумяха да започнат преговори, отнасящи се за приемането на **споразумение за инвестициите**, чрез което да бъдат удовлетворени интересите на инвеститорите от двете

²⁵ www.new.areva.com/

²⁶ www.dongfang.com.cn/

²⁷ www.atomstroyexport.ru/

²⁸ www.westinghousenuclear.com/

²⁹ www.china-inv.cn/

страни. Стартът на преговорите бе на 21 ноември 2013 г. и все още не са приключили.³⁰ От 11 до 14 юли 2017 г. в Брюксел се проведе 14-ят кръг на преговорите по споразумението. Предвидено е дискусиите на 15-я кръг да започнат на 9 октомври 2017 г. в Пекин, а тези на 16-я – от 4 или 11 декември 2017 г. в Брюксел.³¹

На 23 ноември 2013 г. бе приет „**Стратегически план за сътрудничество ЕС-Китай**“³², а на 22 юни 2016 г. Европейският парламент прие предложената му от Европейския съвет т.н. „**Елементи за нова стратегия на ЕС по отношение на Китай**“, в която се очертават рамките за развитие на двустранните отношения до 2020 г.³³

През 2016 г. ЕС е бил най-важният външнотърговски партньор на Китай, изпреварвайки САЩ.

Таблица 1.

Основни външнотърговски партньори на Китай (Топ 10)

	Партньор	Износ млн.щ.д. 2016 г.	Дял, 2016 %	Внос млн.щ.д. 2016 г.	Дял, 2016 %	Обща търговия, млн.щ.д. 2016 г.	Дял, 2016 %
-	Светът (СТО)	2097637.2	100.00	1587920.7	100.00	3625557.9	100.00
1.	Европейски съюз	339327.9	16.18	208150.1	13.11	547478.0	15.10
2.	САЩ	385677.8	18.38	135120.1	8.51	520797.9	14.36
3.	САР Хонконг	287251.7	13.69	16700.7	1.05	303952.4	8.38
4.	Япония	129268.5	6.16	145670.7	9.17	274939.2	7.58
5.	Република Корея	93707.1	4.47	158974.5	10.01	252681.6	6.97
6.	Тайван	40227.6	1.92	138847.2	8.74	179074.8	4.94
7.	Австралия	37282.5	1.78	70895.0	4.46	108177.5	2.98
8.	Виетнам	61094.1	2.91	37171.6	2.34	98265.7	2.71
9.	Малайзия	37660.2	1.80	49269.6	3.10	86929.8	2.40
10.	Тайланд	37182.7	1.77	38532.3	2.43	75715.0	2.09

Източник: www.trademap.org/tradestat/Bilateral_TS.aspx – Международен търговски център – Женева

³⁰ <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1013&title=EU-and-China-begin-investment-talks>

³¹ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/july/tradoc_155832.pdf

³² www.eeas.europa.eu/archives/docs/china/docs/20131123_agenda_2020_en.pdf

³³ http://eeas.europa.eu/archives/docs/china/docs/joint_communication_to_the_european_parliament_and_the_council_-_elements_for_a_new_eu_strategy_on_china.pdf

През 2016 г. 3/4 от външната търговия на КНР с ЕС се е осъществявала с 6 страни-членки: Германия, Великобритания, Нидерландия³⁴, Франция, Италия и Испания. Китай изнася за ЕС предимно индустриални и потребителски стоки, машини, съоръжения, дрехи и обувки, а внася машини, съоръжения, транспортна техника, самолети и химически продукти.³⁵

Таблица 2.

Основни външнотърговски партньори на Китай в Европейския съюз, с дял над 5 % в общата търговия

	Партньор	Износ млн.щ.д. 2016 г.	Дял, 2016 %	Внос млн.щ.д. 2016 г.	Дял, 2016 %	Обща търговия, млн.щ.д. 2016 г.	Дял, 2016 %
-	Европейски съюз	339327.9	100.00	208150.1	100.00	547478.0	100.00
1.	Германия	65214.0	19.22	86109.0	41.37	151323.0	27.64
2.	Великобритания	55664.1	16.40	18681.4	8.97	74345.5	13.58
3.	Нидерландия	57447.2	16.93	9809.8	4.71	67257.0	12.28
4.	Франция	24958.6	7.36	22511.0	10.81	47469.6	8.67
5.	Италия	26365.5	7.77	16719.9	8.03	43085.4	7.87
6.	Испания	21310.9	6.28	6135.8	2.95	27446.7	5.01

Източник: www.trademap.org/tradestat/Bilateral_TS.aspx – Международен търговски център – Женева

Важно място в икономическите взаимоотношения на Европейския съюз с Китайската народна република заемат външнотърговските връзки със **Специалния административен регион Хонконг**, който има статут на отделна от КНР митническа територия и участва самостоятелно в Световната търговска организация (от 1 януари 1995 г.; преди това е член на ГАТТ от 23 април 1986 г.)³⁶, и в Азиатско-тихоокеанското икономическо сътрудничество (от 1 ноември 1991 г.)³⁷.

Правителството на САР Хонконг се представлява в Европейския съюз от своя Икономически и търговски офис, намиращ се в Брюксел. Този офис отговаря също така за официалните връзки на САР Хонконг с 15 европейски държави: Белгия, България, Гърция, Ирландия, Испания,

³⁴ 3-то място на Нидерландия се дължи в значителна степен на най-голямото пристанище в Европа – Ротердам, което обслужва чрез река Рейн търговията на „индустриалното сърце на Германия“ – провинция Северен Рейн – Вестфалия.

³⁵ <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/china/>

³⁶ www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/hong_kong_china_e.htm

³⁷ www.apec.org/About-Us/About-APEC/History

Италия, Кипър, Люксембург, Малта, Нидерландия, Португалия, Румъния, Турция, Франция и Хърватия. Офисът в Брюксел е със статут на „главен офис“, като на негово подчинение са офисите в Лондон и Берлин.^{38, 39}

Сътрудничеството със САР Хонконг е от особено важно значение за ЕС не само защото е на 10-то място в общата му търговия, но и поради факта, че специалният административен регион е сред 5-те най-големи финансови центрове в света: през 2016 г. отстъпва на Лондон, Ню Йорк и Сингапур, но е пред Токио, Сан Франсиско, Чикаго, Сидней, Бостън и Торонто.⁴⁰ През 2016 г. стоковата му борса е на 6-то място в света, според пазарната си капитализация, след Нюйоркската, NASDAQ, Лондонската, Токийската и Шанхайската борси.⁴¹

Връзките с Европейския съюз са важни и за САР Хонконг, тъй като съюзът е негов втори най-важен външнотърговски партньор след КНР (първи при износа; трети при вноса, след КНР и Тайван).

Таблица 3.

Основни външнотърговски партньори на САР Хонконг (Топ 10)

	Партньор	Износ млн.щ.д. 2016 г.	Дял, 2016 %	Внос млн.щ.д. 2016 г.	Дял, 2016 %	Обща търговия, млн.щ.д. 2016 г.	Дял, 2016 %
-	Светът (СТО)	516588.1	100.00	547124.4	100.00	1063712.5	100.00
1.	КНР	16700.7	3.23	287251.7	52.50	303952.4	28.57
2.	Европейски съюз	47409.7	9.18	36827.9	6.73	84237.6	7.92
3.	САЩ	42031.4	8.14	26057.5	4.76	68088.9	6.40
4.	Тайван	10185.1	1.97	48679.7	8.90	58864.8	5.53
5.	Япония	15055.7	2.91	34271.8	6.26	49327.5	4.64
6.	Република Корея	7674.5	1.49	30334.1	5.54	38008.6	3.57
7.	Индия	15398.2	2.98	16616.8	3.04	32015.0	3.01
8.	Сингапур	9383.1	1.81	12193.6	2.23	21576.7	2.03
9.	Тайланд	10071.9	1.95	11343.7	2.07	21415.6	2.01
10.	Малайзия	3519.4	0.68	16518.1	3.02	20037.5	1.89

Източник: www.trademap.org/tradestat/Bilateral_TS.aspx – Международен търговски център – Женева

³⁸ www.hongkong-eu.org/pg.php?id_menu=74

³⁹ Икономически и търговски офиси на САР Хонконг има също така в Женева, Вашингтон, Ню Йорк, Сан Франсиско, Торонто, Сидней, Токио, Сеул, Сингапур, Джакарта и Тайпе. Основните офиси в КНР са в Гуанджоу, Шанхай, Ухан и Ченду, като на тяхно подчинение са по 2 – 3 представителства.

⁴⁰ www.world-exchanges.org/home/index.php/statistics

⁴¹ <http://money.visualcapitalist.com/all-of-the-worlds-stock-exchanges-by-size/>

През 2012 г. КНР отправи към страните от Централна и Източна Европа предложение за развитие на сътрудничеството си с тях по формулата „16+1“. Представителите на ЦИЕ са следните: трите прибалтийски държави – Естония, Латвия и Литва; петте централноевропейски – Полша, Словакия, Словения, Чехия и Унгария; петте западнобалкански – Албания, Босна и Херцеговина, Македония, Сърбия и Черна гора; също така България, Румъния и Хърватия.

Инициативата „16+1“ е от важно значение за бъдещето развитие на връзките между ЕС и КНР, понеже в нея са включени единадесет страни-членки на ЕС (и НАТО), сътрудничеството, с които може да се превърне в своеобразен „мост“ на Китай към Европа.⁴² Отношението към нея обаче е двузначно: от една страна се смята, че китайските инвестиции са добре дошли, според принципа „WIN-WIN“, т. е. страните от ЦИЕ печелят, привличайки капитали за подобряване на инфраструктурата, строителство на нови производствени мощности и др., а китайските компании печелят, като набират международен опит и признание. От друга страна не са малко и опасенията в Брюксел, че основното предназначение на инициативата „16+1“ е тя да се превърне в своеобразен „троянски кон“ на КНР в ЕС.⁴³ Смята се, че увеличаването на китайското влияние в ЦИЕ ще е вредно за ЕС и че стратегията му е основана върху принципа „разделяй и владей“.⁴⁴ Възможно е някои страни-членки на ЕС от ЦИЕ да се възползват от тези страхове, за да се опитат да привлекат повече инвестиции от „старите страни-членки (ЕС – 15)“, изтъквайки, че в противен случай ще се възползват от китайските предложения.

Важно влияние върху развитието на отношенията между ЕС и КНР оказва и предложената по време на посещението на китайския президент Си Дзинпин в Казахстан през септември 2013 г. инициатива „**Един пояс и един път**“, предвиждаща възстановяването в модерен вид на стария „**Път на коприната**“. Теоретично тя е обоснована в тезиси, съставени от Китайската академия за социални науки, в началото на първото десетилетие на XXI век.

В рамките на проекта е предвидено е да се организират шест сухоземни коридора:

1. Китай – Монголия – Руска федерация (има два маршрута: от Пекин през Монголия и Казахстан до европейската част на РФ и от пристанището Далиен до Чита в Сибир);

⁴² <http://thediplomat.com/2015/09/is-the-czech-republic-chinas-new-bridge-to-europe/>

⁴³ www.eias.org/wp-content/uploads/2016/02/EU-Asia-at-a-glance-Richard-Turcsanyi-China-CEE.pdf

⁴⁴ <http://thediplomat.com/2016/06/china-in-central-and-eastern-europe-4-myths/>

2. Китай – Централна Азия – Западна Азия (от Пекин до Турция, през Казахстан, Узбекистан, Туркменистан и Иран);

3. Китай – полуостров Индокитай (има два маршрута: от делтата на Перлената река (Хонконг – Гуанджоу – Шънджън), през Виетнам, Лаос, Камбоджа, Тайланд и Малайзия до Сингапур, и от делтата на Перлената река, през Мианмар, Тайланд, и Малайзия до Сингапур);

4. Китай – Пакистан (от Югозападен Китай до дълбоководното пакистанско пристанище Гвадар, намиращо се в провинция Белуджистан и даващо възможност за достигане на стратегическия Ормузки проток (отделя Персийския залив от Арабско море), без да се минава през Сингапурския и Малакския протоци);

5. Китай – Мианмар – Бангладеш – Индия;

6. Нов Евразийски мост (западен Китай – Казахстан – западната част на РФ).

От шестте коридора най-важно значение за връзките с ЕС би имал т. нар. „**Нов Евразийски мост**“, тъй като се планира да бъде продължен през Беларус и Полша до Германия, откъдето може да се разклони през Нидерландия до Лондон и през Франция до Мадрид.^{45, 46}

Отделно от шестте сухоземни коридора китайският президент лансира по време на посещението си в индонезийския парламент през октомври 2013 г. и идеята за изграждането на морски коридор – т. нар. „**Морски път на коприната**“, включващ страни от Югоизточна Азия (Виетнам, Тайланд, Мианмар, Малайзия, Сингапур и Индонезия), Южна Азия (Индия, Пакистан, Бангладеш, Шри Ланка и Малдивите), Арабската лига (Египет, Оман, Обединените арабски емирства и Саудитска Арабия), Източна Африка (Кения и Танзания) и Южна Европа (Гърция и Италия)^{47, 48}

Към момента над 80 % от китайските стоки пристигат в Европа по море, през пристанищата на Ротердам, Антверпен, Хамбург, Бремен и Хавър, т. е. откъм Северна Европа. Тъй като се стремят към диверсификация на входните пунктове, китайците взеха решение да внасят половината от стоките си откъм Южна Европа. За целта през 2009 г. китайският държавен логистичен гигант COSCO плати близо 5 млрд. евро за 35-годишна

⁴⁵ www.cbbc.org/cbbc/media/cbbc_media/One-Belt-One-Road-main-body.pdf

⁴⁶ Първият влак от новата жп линия между Китай и Великобритания пристигна на 18 януари 2017 г. в Лондон. Влакът, наречен „Източен вятър“, е пътувал 16 дни, изминавайки около 12 070 км през осем страни за два пъти по-кратко време, отколкото би било необходимо по море. През 2016 г. в Европа са пристигнали 1702 товарни композиции от Китай, двойно повече в сравнение с 2015 г., като броят на жп връзките се увеличава.

⁴⁷ www.straitstimes.com/opinion/21st-century-maritime-silk-road

⁴⁸ <http://thediplomat.com/2015/04/chinas-maritime-silk-road-gamble/>

концесия на два от трите контейнерни терминала в най-голямото гръцко пристанище – Пирея. Важна роля за това изиграха гръцките корабни магнати, които са сред най-големите играчи в сектора. Около 16.25% от корабите в света или 46.7% от корабите в ЕС (бр. рег. т.) са собственост на гръцки граждани. Те контролират 18.51% от световния танкерен флот, 23.32% от превозите на руди и суровини, както и 13.81% от доставките на химически продукти. Гръцките кораби доставят 60% вноса на Китай от суров петрол, въглища и желязна руда. От друга страна гърците са сред най-важните клиенти на китайските корабостроителници, които произвеждат около 1/3 от корабите в света (бр.рег.т). Трябва да се отбележи, че много от гръцките кораби не плават под гръцки флаг. В това отношение Гърция вече не е в първата тройка, а заема седмо място в света. Предвижда се от Гърция „Морският път на коприната“ да продължи към ЕС по суша през териториите на Бивша югославска република Македония и Сърбия, понеже прякото трасе от Пирея-Солун до Будапеща и Виена минава през тях.⁴⁹

На 14–15 май 2017 г. в Китайския национален конгресен център в Пекин бе проведен форум, посветен на инициативата „Един пояс и един път“, в който участваха президентът на Китай и държавните глави на още 29 държави. На него китайската страна потвърди ангажимента си да развива свободна търговия в рамките на амбициозната си програма за възстановяване на „Пътя на коприната“. На 14 май 2017 г. Си Дзинпин обяви, че Китай е готов да инвестира над 100 милиарда долара в инфраструктурни проекти и да вложи близо трилион долара в икономиките на държавите, участващи в инициативата.⁵⁰

Говорителят на Европейската комисия Юрки Катайнен обаче заяви след края на форума, че страните от Европейския съюз няма да подпишат заключителния документ от Пекин, понеже остават въпросителни относно това дали бизнесът и инвеститорите в страните по новия „Път на коприната“ ще имат полза от новата инфраструктура. Според европейската комисия не е ясно какви разходи може да се появят тепърва и дали ще се създадат възможности за местните доставчици на материали, работна ръка и финансиране. Трябва да се изясни и колко политически суверенитет ще бъде отстъпен и какъв е рискът за приключването на проектите в случай на хаотично забавяне на китайската икономика.⁵¹

⁴⁹ www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/greece/7869999/Chinas-new-Silk-Road-into-Europe.html

⁵⁰ <https://eng.yidaiyilu.gov.cn/qwyw/rdxw/13297.htm>

⁵¹ www.dnevnik.bg/photos/2017/05/15/2971612_grafika_na_denia_kude_moje_da_premine_noviiat_put_na/

БИБЛИОГРАФИЯ

Монография:

1. **Бжежински 2012:** Бжежински, Зб. Стратегическата визия: Америка и кризата на глобалната сила. София: Обсидиан. 2012.
2. **Donald&Benewick 2005:** Donald St.H.& Benewick R. The State of China Atlas. University of California Press. Berkeley. 2005.
3. **Drover, Johnson & Tao Lai Po-Wah 2000:** Drover G., Johnson G., J.Tao Lai Po-Wah. Regionalism and Subregionalism in East Asia: The Dynamics of China. Nova Scotia Science Publishers Inc. 2000.
4. **Ravi, Rutten & Goh 2004:** B.-L.Ravi, S., Rutten, M., Goh, B.-L. Asia in Europe, Europe in Asia. ISEAS. Singapore. 2004.
5. **Wu 2005:** Wu, Jinglian. Understanding and Interpreting Chinese Economic Reform. Thomson South-Western. Singapore. 2005.

Електронен източник:

1. www.aircraft.airbus.com/ – компания „Еърбъс“
2. www.atomstroyexport.ru/ – компания „Атомекспортстрой“
3. www.bbc.com/news/ – Британска съобщителна корпорация
4. www.cbcc.org/ – Китайско-британски бизнес съвет/Британска търговска камара в Китай
5. www.china-inv.cn/ – Китайска инвестиционна корпорация
6. www.consilium.europa.eu/ – Европейски съвет/Съвет на ЕС
7. www.dongfang.com.cn/ – компания „Донгфенг“
8. <https://ec.europa.eu/> – Европейска комисия
9. <https://eeas.europa.eu/> – Европейска служба за външна дейност
10. <http://een.ec.europa.eu/> – Европейска мрежа на предприемачите
11. www.eias.org/ – Европейски институт за азиатски изследвания (Брюксел)
12. <http://eur-lex.europa.eu/> – Право на Европейския съюз
13. www.fmprc.gov.cn/ – Министерство на външните работи на КНР
14. <http://galileo-nav.com/> – навигационна система „Галилео“
15. www.hongkong-eu.org/ – Търговско-икономически офис на САР Хонконг в ЕС (Брюксел)

16. www.imf.org/ – Международен валутен фонд
17. www.ipkey.org/ – Стратегическо партньорство и сътрудничество между ЕС и КНР, засягащо IP адресите
18. www.new.aveva.com/ – компания „Арева“
19. <https://publications.parliament.uk/> – публикации на Британския парламент
20. www.iaea.org/ – Международна агенция за атомна енергия
21. www.telegraph.co.uk/ – вестник „Дейли телеграф“ (Лондон)
22. <http://thediplomat.com/> – списание „Дипломат“ (Вашингтон)
23. <http://trade.ec.europa.eu/> – Директорат по търговията на ЕС
24. www.trademap.org/ – Международен търговски център – Женева (търговска статистика)
25. www.westinghousenuclear.com/ – компания „Уестингхауз“
26. www.worldbank.org – Група на Световната банка
27. www.world-exchanges.org/ – Световна федерация на борсите
28. www.wto.org/ – Световна търговска организация